

Izveštaj sa EFSLI konferencije

„Reći ili ne reći - izazovi prevođenja sa znakovnog jezika na govorni jezik“, 2015. godine

Ovogodišnja EFSLI konferencija je održana u Varšavi, Poljska od 11. do 13. septembra.

Tema konferencije je bila "REĆI ILI NE REĆI-izazovi prevođenja sa znakovnog jezika na govorni jezik."

Učesnike konferencije su pozdravili predsednik Efsli-ja Christian Peters i domaćin Efsli-ja predsednica STPIM Aleksandra Kalata-Zawlocka.

Konferencijski program u subotu, započela je Anna-Lena Nilsson iz Norveške, svojom prezentacijom "Prevođenje sa znakovnog jezika na govorni jezik: Veštine i znanja potrebni za uspeh."

Ona je navela da je većini tumača jezik kojim rade, njihov drugi jezik. Kada prevode na govorni oni često prvo prevode na svoj maternji jezik koji je najlakši i najbezbedniji smer prevodjenja. Zašto je onda većini tumača prevodjenje na govorni toliko teško, i kako mogu da se izoštre veštine u ovom polju?

Prezentacija je opisala odakle neke od tih poteškoća potiču, i kako da se nosimo sa njima. Fokusirala se na lingvističko znanje i pažnju koja je potrebna da se prevodi između dva jezika na drugačije načine. Opisujući istu situaciju ljudi koji govore ova dva tipa jezika, često će se fokusirati na daleke aspekte toga, i informacije će se pakovati na drugačije načine.

Sledeća preterka je bila Stephanie Feyne iz SAD sa prezentacijom "Uticaj ideologije i tumača-posredovanje diskursa o percepciji identiteta gluvih profesionalaca".

Njena prezentacija se bavila istraživanjem napora tumača pri izboru dok prevode sa znakovnog na govorni jezik.

Novo istraživanje demonstrira da slušni primaoci donose svoje ideje tumačkog procesa razmene koje je stvorio tumač. Slušne pretpostavke o bukvalnoj prirodi tumačenja ih vode do konstruktovanja njihovog razumevanja identiteta gluvih profesionalaca na osnovu tumačenja njihovih prezentacija.

Zaključak je da izmenama, lingvistički resorsi tumača doprinose percepciji identiteta gluvih sagovornika.

Prezentacija Holandske presenterke Irma Sluis sa temom "Pokušaj da se napravi kulturni most u prevođenju znaka u govor"

Percepcija gluvog klijenta je izgleda važna alatka za poboljšanje kvaliteteta prevođenja sa znakovnog na govorni. U jednoj studiji koja je vođena u Holandiji, bio je istraživana ugao gledanja gluvog klijenta na ovu temu. U nekoliko faza i nadgledanih situacija tumači i gluvi klijenti su zajedno istraživali proces i kvalitet prevođenja sa znakovnog na govorni jezik. Gluve osobe su pozvane da podele svoja iskustva. I tumači i klijenti su radili zajedno da poboljšaju proces prevođenja.

Zaključak je da se nakon ove razmene znanja pojačalo shvatanje gluve osobe i razumevanje izazova procesa prevođenja. Kao rezultat stvorilo se međusobno razumevanje i postavili su se uslovi za prebacivanje prevođenja sa znakovnog na sledeći nivo.

Prezentacija Sophie Pointurier Pournin iz Francuske pod nazivom "Kognitivni izazovi u prevođenju sa znakovnog na govorni"

Prezentacija je bila fokusirana na kognitivne, lingvističke i sociološke aspekte procesa prevođenja sa znakovnog na govorni jezik.

Na početku smo videli specifične kognitivne izazove prevođenja sa znakovnog na govorni jezik korišćenjem Gil Efortovog modela simultanog prevođenja (primanje, kratkotrajno pamćenje, napor, produktivnost i koordinacija) kao konceptualni okvir.

Zatim smo napravili listu socijalnih i lingvističkih izazova koji su uglavnom potcenjeni i koji mogu imati ogroman uticaj na proces prevođenja sa drugog jezika na prvi.

I na kraju diskutovano se o treningu tumača znakovnog jezika i kao primer je uzet onaj koji je najbolji: ESIT u Parizu.

Sledeća prezentacija je bila Laurie Swabey i Brenda Nicodemus iz SAD sa temom "Leksičke praznine između govornog i znakovnog jezika: Izazovi i strategije za tumače"

Većina znakovnih jezika koji se i danas uče imaju manji vokabular nego verbalni jezik od kog su nastali. U Australiji, na primer, istraživanja su otkrila da Australijski ima relativno mali konveksionalni rečnik u poređenju sa Engleskim. U povezanoj studiji gluvi pacijenti u Australiji su koristili razne komunikacione strategije da prikažu zdravstvene koncepte za koje znaci nisu izmišljeni na Australijski znakovni.

Zatim su prezentovani rezultati studije tumača govornog i znakovnog jezika u prikazivanju visoko strukturisanih političkih govora. Koristeći ove podatke diskutovali smo o izazovima uključujući povećani kognitivni teret, kada se prevodi sa znakovnog na govorni.

Zaključak je da identifikujemo trenutne trendove u standardizaciji znakovnog jezika koje mogu menjati prirodu leksičkih praznina između jezika.

Poslednja prezentacija u subotu je bila Jemina Napier iz UK pod nazivom "Šta reći ili ne reći u policijskom razgovoru? Pregled dokaza Justisigns istraživačkog projekta"

Justisigns projekat je sproveden konzorcijumom čujućih i gluvih istraživača i tumača iz cele Evrope da razvijaju treninge kako bi bili dostupni tumačima legalnim profesionalcima i gluvim korisnicima znakovnog jezika u Irskoj, Belgiji, Švajcarskoj i u UK. Materijal za trening su razvijeni na osnovu dokaza iz istraživanja.

Ova prezentacija je obezbedila pregled podataka koji su sakupljeni i neke od izazova koje su prijavile gluve osobe, tumači i policajci radi sigurnosti da bi policijski razgovori prolazili bez problema. Obezbeđeni su specifični primeri iz autentičnih podataka preko snimljenog policijskog intervjua sa gluvim korisnikom Britanskog znakovnog jezika, kako tumač upravlja komunikacijom i strategijom vojsovanja koristeći prevod sa Britanskog znakovnog jezika na Engleski.

U popodnevним satima u subotu su održane paralelne sesije u vidu 6 radionica.

Sledeći tekst je sažet od ličnih sumiranja i doživljaja dobrovoljaca koji su učestvovali na radionicama. Dakle svaki dobrovoljac je parafrazirao dešavanja na radionici na kojoj je učestvovao, a mi smo ih citirali na srpskom jeziku.

1. Radionica

Sherry Shaw

Korišćenje radne memorije u prevođenju i svakodnevnom životu

"Ono na čemu smo najviše radili je korišćenje radne memorije. Prva stvar koju smo naučili je da Sherry previše voli kafu i ona poredi dobro prevođenje sa savršenom šoljom kafe. Pričala nam je o radnoj memoriji, kako potisnuti unutrašnji haos u našim glavama i kako ojačati radnu memoriju. Radna memorija kontroliše našu pažnju, kategoriše informacije, takođe privremene informacije i pomaže da odlučimo šta da radimo. To je izuzetno potrebno u prevođenju jer je korisno da predvideti šta će se desiti i doneseti odluku na osnovu toga. Ali, dešava se da radna memorija ne funkcioniše kako treba i tada ne prođe sve glatko. To može da se desi iz prevelike količine saznanja, količine informacija, odnosno previše informacija i brzine, jer sve se dešava prebrzo.

Postoje takođe takozvane “ubice pažnje” kao što je na primer telefon ili nešto slično. Postoji i samo-sabotaža, a to je onaj mali glas koji nam smeta kad smo nervozni i postaje sve glasniji što si umorniji. Tako da je san važan faktor. Jedan od prvih saveta je bio – SPAVAJ.

Isto tako, dobar način kako ojačati radnu memoriju je korišćenje svog unutrašnjeg filtera. To nam pomaže u koncentraciji na samo važne momente koji se dešavaju pred nama. Na radionici je pušten snimak. Dva tima, beli i crni, koji bacaju lopte izmedju sebe. Cilj je bio da se izbroji koliko puta je bačena bela, a koliko puta crna lopta. Za vreme bacanja lopti razne slike su prelazile preko ekrana. I šta se dogodilo na kraju? Učesnici nisu ni primetili da je crni tim zamenjen gorilama, što znači da se većina fokusirala na zadatak.

Takođe je bilo reči o grljenju i koliko ono pomaže u oslobađanju od stresa. Grljenje nije samo za pozdravljanje nego je takođe dobro za nas. Grljenje je važno za našu mentalnu snagu i radnu memoriju. Zatim je spomenuto koliko je kretanje i spavanje važno. Prirodno kretanje i razni pokreti kao što su plivanje, hodanje bez obuće, šetanje na vazduhu...sve to takođe pomaže našoj radnoj memoriji.“

2. Radionica

Hannaliisa Huhtinen i Marrit Widberg-Palo

Metode rada sa kolegama za jačanje prevođenja na govorni jezik

“Hannaliisa i Marrit su govorile o jednodnevnoj radionici koja je sprovedena u Finskoj, sa njihovim tumačima. Radionica je bila pod nazivom „Fluentnost na Finskom“. Trajala je jedan dan, tačnije 7 sati u grupama od po 10-12 učesnika, uglavnom u većim gradovima Finske. Cilj radionice je bio vežbanje prevođenja, navikavanje na slušanje svog glasa dok govorite na mikrofona, pravljenje sopstvene strategije u upravljanju svojim moćima i slabostima.. Takođe je bilo interesantno razumeti razliku između fluentnog prevođenja i slobodnog prevođenja. Na radionici se dosta pričalo o tome da se uglavnom češće prevodi na znakovni nego na govorni jezik. Radionica je započinjana glasovnim vežbama koje su poznatije operским pevačima. Zanimljivo je kako pripremiti svoj glas pre početka prevođenja. Zatim su gledali video snimke, ali su nailazili na problem što nisu znali kome je znakovano, ko je bio publika i još mnogo detalja koji su nedostajali. Jer kada radiš sa gluvom osobom moraš imati prethodnu pripremu sa njom. Takođe su govorili o feedback-u i koliko često treba da budeš fidovan, način na koji da budeš fidovan, u kom trenutku, i naravno tehnike saradnje odnosno razvijanje strategije timskog rada. Snimci su trajali po 5 minuta za svakog učesnika, a nakon toga su radili uživo sa gluvom osobom a to je bila Marrit. Rađeno je samo sa njom tako da je ona morala da pokrije različite teme kao što je rak dojke, mentalne radionice i mnogo drugih tema. Za feedback su imali „sto za procenu“ koji je sadržao 5 nivoa. Svaki učesnik je dobio procenu da bi znao na čemu treba više da radi u

budućnosti. Na toj skali je bila fonologija, leksika, sintaksa, prevod, kolegijalno prevođenje, priprema, prisutnost. Dobijali su i feedback od drugih učesnika i to je bilo veoma korisno. Primetili su da imaju problema sa prevodom uživo, jer kad je Marrit dala svoj feedback i izašla iz prostorije, shvatali bi da bi bilo bolje da je ostala i dala malo više informacija podrške. To je nešto na čemu će raditi na budućim radionicama. Takođe se dovodilo u pitanje da li smo naučili gluve osobe kako da koriste usluge tumača i kako da rade u timu sa njima. Šta treba da nam daju ili kako mogu da se pripreme sa nama da bi ih što bolje preveli na govorni jezik? Ovakva radionica je bila održana jednom a sada se trenutno radi na jednoj naprednijoj radionici.“

3. Radionica

Shaurna Dickson i Paul Belmonte

„Kako želiš da budeš fidovan?“-uspešno prevođenje u timu na govorni jezik

“Na ovoj radionici je bila veoma uspešna saradnja među učesnicima, prevodiocima na govorni jezik. Bilo je veoma zabavno i sve je rađeno kroz igru i zabavu. Praktična radionica bazirana na iskustvu gde su svi učestvovali u različitim vežbama što je bilo divno. Iznenađujuć je bio jednako kvalitetan timski rad u odnosu na kvalitet prevođenja. Sve je rađeno u timu, timskim radom.

Nikada nemamo priliku da nas uče kako raditi u timu pa učimo u hodu što znači da možemo i da se sapletemo. To je veština. Moramo da naučimo kako da radimo zajedno, kako da fidujemo i kako da primamo fid. Poređenja radi to je kao da imate mlađeg brata ili sestru, pa želite da ih nahranite kašičicom a da ne napravite nered.

Moramo da razmišljamo o svojim moćima i slabostima. Kroz neke vežbe smo mogli da ih se setimo i da ih upotrebimo u praksi. Glavne tačke su pokrivene. Razmenili smo mišljenja šta je dobro a šta loše.

Moramo da pokažemo sposobnost da komuniciramo jedni sa drugima, moramo da poštujemo jedni druge, da više govorimo o kolegijalnosti i kako da fidujemo i radimo zajedno.

Najbolja iskustva su bila na kraju kada smo obnovili i sumirali sve vežbe na radionici i zaključili kako možemo da poboljšamo i promenimo na bolje rad dok prolazimo kroz situacije. Svi moramo da se osećamo podržano. Biti prisutni, da vaš kolega oseti da ste tu uz njega, da ste tu za njega ako ste mu potrebni. Bez obzira koliko iskustva imate kao tumač neophodno je da svi radimo sve ovo. Nije važan nivo vašeg iskustva, svi ponekad treba da se vratimo na osnove jer svi učimo jedni od drugih.

Bez obzira što je sve bilo u neobaveznoj formi kvalitet rada je bio iznenađujuće dobar i visok.

Moto radionice je bio: sa dovoljno vežbe se postiže savršenstvo.“

4. Radionica

Darja Fišer

DA REĆI, ALI KAKO REĆI?

“Na ovoj radionici prvo je prezenovano istraživanje u okviru zajednice tumača znakovnog jezika u Sloveniji, a zatim se diskutovalo o hipotezama koje su prezentovane u istraživanju.

Hipoteza 1: Ono što je važno u prevođenju sa znakovnog jezika na govorni:

- pravilan govor
- odabran vokabular
- formulisanje misli
- pravilna artikulacija
- rukovanje rečima u igri reči
- pravljenje metafora
- prefinjen i vešt govor
- sposobnost zapisivanja izgovorene poruke.

Da bismo potvrdili ili odbacili ovu hipotezu, istražujemo važnost korišćenja tačne gramatike, jezičke strukture i leksikologije. Koliko je potrebno znanja u ovoj oblasti da bi se obezbedio kvalitetan prevod sa znakovnog na govorni jezik? Istraživanje je u cilju obezbeđivanja dovoljno znanja koje je tumaču potrebno za kvalitetno prevođenje sa znakovnog na govorni jezik.

Hipoteza 2: Sledeće neverbalne komunikacije su važne u prevođenju sa znakovnog na govorni jezik:

- upravljanje izrazima lica
- korišćenje gestova kao podrška u komunikaciji
- uverljiv i autonoman izgled
- izgled i ponašanje u medijima (ispred kamere..)

Da bismo potvrdili ili odbacili ovu hipotezu, istražili smo važnost neverbalne komunikacije u prevođenju sa znakovnog jezika na govorni, koliko i koje veštine nam trebaju da bi obezbedili tačno i kvalitetno prevođenje? Kakav uticaj ima neverbalna komunikacija na originalnu poruku?

Hipoteza 3: U prevođenju za znakovnog na govorni jezik moramo obratiti pažnju na autentičnost originalne poruke, moramo biti odgovorni za etiku i kredibilitet prevođenja i održavanje poverenja naših klijenata:

-etika u prevođenju- moramo reći sve, zato što mi nismo filteri, već samo prenosnici informacija

-očuvanje integriteta informacije unapređenjem mentalnih kapaciteta da se prenese što je više moguće informacija

-doslednost verbalne i ne verbalne komunikacije da se izgradi poverenje.

Da bismo potvrdili ili odbacili ovu pretpostavku, istraživali smo poveznost etičkog kodeksa i prevođenja sa znakovnog na govorni jezik. Trudili smo se da otkrijemo kako da održimo kredibilitet informacija, poverenje u izvor informacija i u tumača znakovnog jezika.

U ovoj radionici smo se bavili i činjenicama. Npr: u Sloveniji je od 46 tumača 86% žena, što i nije nov podatak, zatim da je najčešća starost tumača između 31 i 40 god, zatim da su najveća iskustva u radu od 10 do 15 godina rada, većina ima završenu srednju školu, oko 60% tumača radi simultano prevođenje dok ostalih 40% radi kombinovano konsektivno i simultano.

Praktičan deo radionice je bio baziran na 3 glavna problema pri prevodu sa znakovnog na verbalni. A to su: verbalni problemi, neverbalni problemi i etički problemi. Učesnici radionice su se podelili u 3 grupe, ustvari 4 jer su Rusi oformili grupu da bi mogli prijatnije da diskutuju. Ono što može biti problem tumačima je popularni jezik, naučni jezik može biti problem, nepoznata tema može biti problem, regionalne varijacije dijalekata... To može može biti problem svim tumačima. Olakšavajuće je znati da svi imamo iste probleme.

U oblastima pomenuta tri problema postavljalo se pitanje šta uraditi kada se pojavi problem i šta učiniti da se spreči ponovna pojava problema?

Kod prvog problema veština koja je potrebna za izbegavanje problema je odlično uopšteno poznavanje oba jezika. Ovde je situacija da umesto jednog ciljnog jezika imamo dva ciljna jezika i konstantno menjanje ne samo jezika nego i modaliteta, pa smo dodali veštinu menjanja veštinama tumača. Morate komunicirati sa gluvim klijentom jer to doprinosi vašem prevodilačkom radu. Za rešavanje ovih problema potrebno je poznavanje oba jezika, što je teško jer se jezici menjaju.

Još jedno pitanje se pojavljivalo, a to je šta raditi kada situacija u tumaču izazove emocije i tumač je u nemogućnosti da kvalitetno prevodi. Jedan od predloga je bio da tumač zatraži pauzu, popije vode, razbistri um i zatim nastavi.

Etički problemi su uglavnom bili vezani za oslobađanje visoke koncentracije emocionalnih situacija.“

5. Radionica

Jemina Napier

Kolegijalne strategije za gluve profesionalce i tumače u cilju stvaranja kvalitetnog prevoda na govorni jezik

“Jemina je govorila o saradnji između gluvih govornika i tumača.

Na radionici je bilo govora da tumači i gluve osobe ne rade samo jedni sa drugima nego delaju i kao tim. Ispričala je kako je imala situaciju tokom prevođenja u Australiji, gde su dva tumača radila sa gluvim profesionalcem. Pričala je o teoretskoj pozadini, o situaciji. Ono što je bilo zanimljivo su prednosti i mane u radu sa gluvim profesionalcem.

Ovde je bilo mnogo govora o saradnji između tumača i gluvog profesionalca i o tome koliko oni mogu i moraju biti sinhronizovani. Npr. ako gluvi profesionalac želi da ispriča neku anegdotu ili šalu, tumač i gluvi profesionalac bi trebalo ranije da se pripreme tako što će tempirati da tumač završi u isto vreme kad i gluvi profesionalac da bi svi mogli da se smeju u isto vreme. I gluva osoba i publika. Ako tumač kasni sa prevodom trenutak može da izgleda čudno. Isto tako gluvi profesionalac treba da pogleda tumača da proveri da li on i dalje priča. Tako se koriste i signali prstima i znaci koji označavaju neku radnju u radu sa gluvim profesionalcem kao tim.

Kasnije su napravljeni snimci da bolje sagledamo koje su bile njihove strategije.

I to bi bila skraćena verzija ove radionice.“

6. Radionica

Caron Wolfenden i David Wolfenden

Reći sve što je znakovano nije dovoljno dobro

“Ono što smo saznali na radionici je da smo svi u suštini divni i da se svi trudimo da damo najbolje od sebe.

Čak i na različitim jezicima, u različitim situacijama možemo dobro da obavimo naš posao. Na osnovu jedne mudre rečenice možemo da odredimo profil osobe kojoj dajemo svoj glas, koju prevodimo, a to je da je u osnovi ljudske prirode da moćni ljudi govore sporo, a slabi brzo. Italijani imaju mali problem sa ovom rečenicom.

Bilo je zanimljivo što smo saznali da je potrebno da shvatimo da ne moramo baš sve da prevodimo. Npr: vrata se zatvaraju, vrata se otvaraju, zvuk vetra itd. Nekada se ne mora prevesti sve što je znakovano. Možemo praviti izbor, ne samo u jezičkom smislu nego i u odnosu na kulturološku situaciju, da li ćemo nešto prevesti ili ne. Takvu odluku moramo doneti brzo.

Radile su se i vežbe u okviru radionice. Tri učesnika su gledala različite video snimke. Jedan je vojsovao petogodišnje dete, drugi je vojsovao akademika, a treći bilo koju običnu osobu.

Neke vežbe u radionici možda i nisu bile uspešne jer je u grupama bilo učesnika iz različitih zemalja, koji ne znaju internacionalni znakovni jezik, pa smo pokušali na BSL i svi smo se izgubili. Ali smo pokušali, zaista pokušali.

Zatim smo imali drugi video koji su takođe prevodile tri osobe, ali tako da se u sledećem prevodu ne koristi reč koju je prvi učesnik već koristio ili prvi i drugi učesnik u trećem prevodu. Bilo je veoma zanimljivo jer je prvi učesnik preveo znak za Škotsku, a drugi je isti znak preveo rekavši da je to severni deo UK, a treći je rekao da je to deo zemlje gde muškarci nose suknje. Dakle svi su našli rešenje što je bila i suština ove vežbe.

Ova radionica je bila kao jedno malo igralište na kojem su učesnici na zabavan način, igrajući se, radili.“

Priredile:

Marija Marković i Vesna Reljić